

NAŠI ŽAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — **Naročnina** za vse leto K 2-80, za pol in četrt leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto III.

Ljubljana, meseca avgusta 1905.

Štev. 9.

Cenjenim naročnikom in prijateljem naznanjamo s tem, da bo deseta številka „Naših zapiskov“ posvečena **pesniku dru. Francetu Prešernu** in bo obsezala vsaj dve tiskani poli. Številka bo povsem celotna. Izide v dneh od 15. do 20. septembra. Dobivale se bodo tudi posamezne številke po 50 h. To številko priporočamo vsem onim prijateljem, ki hočejo poznati Prešerna in ki hočejo proslaviti njegov spomin s tem, da pomagajo razširiti med ljudstvo **pravo ocenitev** njegovega pomena.

Uredništvo.

Naša narodna vzgoja.

Vsak narod ima svoje dobre in slabe strani. Naloga narodne vzgoje je, da zatira v ljudstvu živalske nagone in ga usposoblja za plemenitejše mišljenje in čustvovanje. To je narodno delo. Demagogstvo pa je, netiti v ljudstvu strasti in jih izrabljati v svoje namene.

Zahteva nove dobe je, da se morata preprosto ljudstvo in izobraženstvo spojiti, združiti v eno duševno celoto, v narodno enoto. In nekateri vidijo izpolnjeno to zahtevo v tem, ako slepo posnemajo, kar opažajo pri ljudstvu, najsi bo to tudi samo na sebi zaničevanja vredno. Ako s svojim vzgledom utrjujemo slabe, dostikrat naravnost surove, navade in razvade naroda, to

ni sredstvo, s katerim misli marsikdo, da deluje za zblizanje inteligencije z ljudstvom. Posnemanje narodove zunanosti, tudi v najrobatejših oblikah, to naj bi bil demokratizem! Ljudje, ki nimajo niti trohice umevanja za ljudske potrebe, stopajo časih s svoje vzvišenosti med neizobražene mase ob trenotkih, ko se izgublja jasna misel. Ne da bi dvigali množice v višave iz nižin življenja, marveč jim puščajo in celó sami ponujajo nebrzdanost. S tem se laskamo nezavednosti, s tem utrjujemo slabost in ji dajemo spričevalo dopustnosti, na zunaj pa imenujemo to narodno delo! Kakor bi bilo to združevanje, takšna „demokratična narodna

vzgoja“ že dovolj, kar je dolžna dajati inteligencija manj izobraženim in neizobraženim slojem, kakor bi se vez izobražencev in preprostih ljudi morala dotikati ravno slabih strani človeške narave!

Omikanejši del naroda bi moral nasprotno skrbeti, da bodo posamezni sloji enega duha v dobrem in ne v slabem, ne v surovosti in neotesanosti, ampak v želji in v delu za umski in nravni napredek. To sme in mora zahtevati ljudstvo od svojega izobraženstva, ki je dolžno, da narod vodi na poti omike in stavi jeze ljudskim strastem, ne pa da bi še samo napeljavalo tok v široko strugo. Narodna vzgoja se mora obračati proti struji ljudske zaostalosti, ne pa iti celó z njo.

Ta način „demokratske narodne vzgoje“ pa se ne uveljavlja samo v splošnem družabnem življenju, ampak je zašel tudi na polje umetnosti. Pod firmo narodne umetnosti se zbirajo izrastki narodnega značaja in kažejo kot tipi slovenskega ljudstva. Cankar je to strujo v slovenski umetnosti krstil z značilnim imenom „narodno primojduševstvo“. S t. zv. narodnimi igrami („Rokovnjači“, „Deseti brat“, „Martin Krpan“) je nastopila ta struja na slovenskem gledališču. Umetnost služi tu kot dekla banalnosti in se ji pokorava! Umetnost se ponižuje pred nizkimi ljudskimi nagoni in se jim prilagoduje! Ali je to namen umetnosti in ali je to narodna vzgoja?

V svoji nagoti pa se je pokazalo to „narodno primojduševstvo“ v „Goljivi kači“, slavnostni številki humorističnega lista „Jež“, pri veselici na korist Prešernovemu spomeniku.

Humor je prirojena lastnost, ki se ne da priučiti in prisiliti. To je dar, zaradi katerega je treba dotičnika zavidati. Humoristični listi imajo svojo upravičenost in lahko velik vzgojevalni pomen, ako so nastali iz notranje potrebe in odgovarjajo tej notranji potrebi. Humorist hoče namreč svetu nekaj povedati, da ga na lahek, zabaven način poboljša in pouči. V šaljivi obliki laže šiba človeške napake in zmote. On smeši in pri tem ustvarja nekaj lepšega in boljšega. Humorist je umetnik, ki rabi pesniške oblike, da dosega svoj namen: vzgajati na zabaven način.

Pri nas je bila sedaj ribniška dolina na glasu po šegavosti in dovtipnosti svojih prebivalcev. Ribničanje in njih sosedje so nam bili doslej tip slovenskega humorja, ki se ga nam ni bilo treba sramovati. Sedaj smo dobili nov tip „Žaneta z Iblane“, ki se suče v najglobljih nižinah življenja v dejanju in besedi. Zabavnost prihaja v umazanost. Vrhunec pa je dosegel doslej s slavnostno številko „Goljiva kača“ ob Prešernovi veselici. Kdor še ne ve, kaj je nizko in umazano, naj pogleda parodiji „Pod oknom“ in „Nezakonska mati“, zlasti poslednjo, to nedosežno žaloigro človeškega srca in gorja! Ali ne bi bilo umestneje, ako bi bil odbor za prireditve Prešernove veselice preskrbel kratek spis o Prešernovem pomenu, ki bi se bil prodajal udeležnikom in jim tako nudil trajno duševno hrano?

Ne varajmo sami sebe in povejmo si odkrito resnico: Našo narodno vzgojo je treba poglobiti. Tudi vse naše slavnosti morajo imeti namen, narod zabavno vzgajati. Zato je treba tudi vse naše slavnosti poglobiti in poduševniti.

Dim trenutnega telesnega užitka se razkadi in razprši. Spomin na slavnost ima le tedaj vzgojevalno moč, ako se družī z njim jasna misel, zavedno čustvo in krepka volja, izražajoča se v dejanju.

„Narodno primojduševstvo“, najsi se kaže v umetnosti ali v socialnem življenju ali kjerkoli, ni na noben način primerna oblika narodne vzgoje, ki bi nas usposobljala za življensko borbo s kulturno močnejšimi nasprotniki. Dr. L.

Nekoliko črtic o človeškem pokolenju.

„Žarki luči bodo prodrli v razvoj človeka in njegovo zgodovino.“

(Darwin „O postanku vrst“.)

„Človek se v svoji organizaciji manj razlikuje od človeških opic kot te od nižjih opičjih vrst.“

(Huxley „Dokazi za uvrstitev človeka v naravi“.)

Pred milijoni in milijoni let . . .

Naša zemlja se je ločila kot plinasta krogla od solnca in je nastopila, enaka vsem drugim zvezdam premičnicam, novo pot. Na tej se je zgostila ter vsled tega razžarela, vrgla od sebe v vesoljstvo luno in se polagoma zopet ohladila. Začetkoma je bila obdana okrog in okrog z debelim plaščem atmosfere,¹ katera je bila nasičena z vodenimi pari. Vsled shlajenja je nastala iz atmosfere voda — nastala so morja.

Morje, ono brezkončno, veličastno! Koliko ljudi se ga boji, koliko ga ljubi; vse pa vleče neka tajinstvena sila k njemu. Boje se ga vsi, kadar razjarjeno meče valove kvišku in se peni, zatrepečejo vsi, ko vidijo njegovo temno zeleno barvo, katera sega v neizmerljive globine. Strah, trepet, na drugi strani zopet oboževanje in ljubezen vlada med človeštvom do morja; a večina ne pozna

¹ Atmosfera = vzduh, ozračje.

tiste tajne sile, katera jo veže na morje; večina ne ve, da je morje naša pradomovina . . . V naročju morja se je rodilo v kambrijski formaciji¹ prvo živo bitje, katero je tvorila samo ena stanica,² sestoječa iz brezlike kepice, protoplazme, prvi moner³ . . .

Ta prabitja so se plodila potom delitve in se razvijala v vedno popolnejše organizme. V sto in stotisoč letih je prispel razvitek do najenostavnejše oblike vretenčarjev, do škrgoustnice (amphioxus). Od tod je hitel dalje in po preteku nedoglednega časa je pomolila iz morske gladine zvezdavo svojo debelo glavo prva dvoživka in se okorno izkrcala na kopno zemljo; s tem trenutkom je zapustil tudi človek svojo mokro pradomovino . . . Živo bitje se je odslej razvijalo dalje na kopnem iz dvoživke do plazilca, kjer se je cepil razvoj v dve panogi; na eni strani so se razvili iz plazilcev ptiči, na drugi

¹ Kambrijska formacija = doba najstarejših skladovitih (sedimentarnih) tvorb, v katerih so se našle okamenine. Imenuje se po starobritskem narodu Kambrov, v čigar ozemlju so se našle dotične tvorbe.

² Stanica = osnoven organ (= ustrojen del žive celote) vseh živih bitij.

³ moner = najpriprostejše živo bitje.

sesalci. V terciarni formaciji,¹ in sicer začetkom neozoične dobe,² je kulminiral³ razvoj priprostega monera — v tej dobi je prispel do človeka.

Ko je opisal l. 1735. slavni naravoslovec *Linné* tri kraljestva narave — rudnine, rastline in živali — ni pri človeku nič pomišljal in ga uvrstil po telesnem ustroju med živali, in sicer v najtesnejšo zvezo z opicami. Jeli mogoče kaj drugega? Ni li to popolnoma logičen⁴ sklep? Med rudnine človeka ne moremo uvrstiti, ker je živo bitje. On se hrani, on čuti, se plodi, z eno besedo: njemu so lastna vsa ista naravna svojstva, katera imenujemo življenje. In pri volitvi med rastlinami in živalmi ga lahko uvrstimo brez vsakega obotavljanja med poslednje, ker ima vsa svojstva živalij, katera so nasprotna rastlinam.

Že prvi ustanovitelj descendenčne teorije,⁵ *Lamarck*, je prišel leta 1809. do prepričanja, da velja tudi za človeka. Spoznal je, da so človeku v pokolenju prva sorodna vrsta sesalci, katerih pokolenje se zopet lahko dokaže od prvega monera dalje. Istotako je pokazal ožje odnošaje med človekom in opičjo vrsto, oziroma človeškimi opicami.

Znani naravoslovec in pravi ustanovitelj descendenčne teorije, *Darwin*, je v svojem glavnem delu l. 1859. namenoma šel preko tega vprašanja, ker je

¹ terciarna doba = tretja doba v zemljepisju.

² Neozoična doba = novoživljenska doba, v kateri dobimo ostanke živalij sedanjega časa ali njihovih najbližjih sorodnih vrst.

³ Kulminirati = dospeti do vrha, do viška.

⁴ Logičen = dosleden.

⁵ Descendenčna teorija = nauk o naravnem razvoju in pokolenju živih bitij.

vedel, da bi njegovo delo naletelo na prevelik odpor. Pridobiti je hotel najprvo veljavo knjigi „O postanku vrst“, kajti iz prvega sledi popolnoma očitno potom dedukcije¹ drugo. Šele l. 1871. je obravnaval to vprašanje temeljito v knjigi „O pokolenju človeka in spolnem plemenskem izboru“. Med tem časom pa sta se bavila že s tem vprašanjem Darwinov prijatelj *Huxley* in sloveči anatom² *Gegenbaur*. Prvi je v svojem delu „Dokazi za uvrstitev človeka v naravi“ dokazal, da sledi iz darvinizma popolnoma naravno „pokolenje človeka iz opic“; kajti drugače si ne moremo razlagati znanstvenim potom postanka človeškega rodu.

Neovrgljive dokaze za to nam doprinašajo paleontologija,³ primerjalna anatomija, fizijologija⁴ in predvsem še embriologija.⁵ Treba je le glavnih naravoslovnih pojmov in naravnega razuma — seveda tudi vztrajnosti — in vsakdo se o tem lahko sam prepriča s pomočjo preparatov in aparatov v kakem zoološkim inštitutu.⁶

Vgeologiji⁷ razločujemo štiri zemeljske dobe. Prva, arhajiška,⁸ je bila brez živ-

¹ Dedukcija = izvajanje, sklepanje.

² Anatom = raztelesovalec (dotični, ki se peča z natančnim ustrojem živalskega telesa); anatomija = nauk o raztelesenju, nauk o sestavnem ustroju živalskega telesa.

³ Paleontologija = nauk o okameninah, o pradobi sveta.

⁴ Fiziologija = nauk o življenju; nauk o življenjskih pogojih in prikaznih.

⁵ Embriologija = nauk o plodu; nauk o razvoju živega telesa v materinem telesu.

⁶ Zoološki inštitut = zavod na vseučilišču, kjer se proučava živalstvo; zoološki = živalski.

⁷ Geologija = zemljepisje, nauk o zemlji.

⁸ Arhajiški = začetni, prvotni.

ljenja, V drugi, paleozoični,¹ so se nam ohranili prvi znaki, ki pričajo o življenju na naši zemlji. Neizmerne množice premoga, katere so nastale iz takratnih gozdov, so nam nema priča o rastlinstvu. Živalstvo je bilo v tem času, kolikor nam pričajo okamenine, na stadiju² dvoživk. V tretji dobi dobimo orjaške in strašne plazilce — različne vrste kušaric (saurii) —, ki so gospodovali na kopnem in v morju. V drugi polovici te dobe dobimo prve sledove o človeku . . .

Oglejmo si to dobo natančneje. Nekako pred milijonom let. Sedaj med celinami na najvišji stopinji omike stoji Evropa je imela takrat lice tropične³ Afrike. Kjer se dvigajo sedaj mogočne in cvetoče človeške naselbine, kjer se razprostirajo rodovitni travniki, polja in gozdovi, povsod tam so se v terciarni dobi razprostirale v južni Evropi neizmerne ravani, pokrite z najrazličnejšimi tropičnimi travami; le poredko so bili zasejani posamezni gaji. Lahkonoge antilope, dolgovrate žirafe in okorni sloni so se pasli po teh ravninah. Med zverinami je kraljeval mogočni lev in njegovi strežaji so bili potuhnjeni panterji. Nekoliko bolj proti severu se je razprostiral pragozd. Na visokih, vitkih palmah so se kričeč pojale lepo pisane papige in v gozdu je gospodaril „divji mož“ — opica, slična sedanji gorili.

Šele o četrti dobi nam priča zgodovina. Marsikdo bo vprašal: kako neki moremo govoriti o razmerah prejšnjih dob, ko nam vendar o njih ne pri-

čajo nobene zgodovinske kronike? V resnici; nobeno ustno, nobeno pisмено poročilo se nam ni ohranilo, toda kjer molči človek, govori — kamen. Mnogoštevilne in raznolične okamenine nam poročajo o razmerah in življenju prvih treh dob.

Velikega pomena za človeško zgodovino je ledena doba, katera tudi presega še človeška poročila. Vladala je začetkom četrte dobe ter je pokrivala skoro vso severno poluto naše zemlje s snegom in ledom. Ob podnožju ledenikov so se pasli mamuti, orjaški sloni, zavarovani proti mrazu z rujavim, volnatim kožuhom. Iz te dobe so se nam ohranili poleg okostij mamuta tudi znaki človeka in njegove omike — človeške kosti in priprosto kameno orodje. Najstarejše orodje lahko računamo v drugo polovico terciarne dobe; kajti našlo se je poleg kostij južnega slona (*elephas meridionalis*), ki je živel v tem času. Te okolnosti nam dokazujejo, da je moral bivati na zemlji tudi že človek.

In res so prvič l. 1856. izkopal v neanderski dolini pri Düsseldorfu¹ človeške kosti, katere so se močno razlikovale od kostij sedaj živečega človeka. Niti najmanj razviti Avstralec nima tako ploščate glave in na čelu tako močnih očesnih podmolov. Učenjaki se niso mogli zediniti, v kateri dobi bi živel ta človek; vendar je izrekla večina sodbo, da je sodobnik mamutov. *Virchow* je pa celo trdil, da so to kosti, čeprav bi v resnici spadale v mamutovo dobo, nenormalnega² človeka, kateremu je naštel

¹ Paleozoičen = prazivljenski.

² Stadij = stopnja.

³ Tropičen = vroč.

¹ Düsseldorf, glavno mesto istoimenskega vladnega okrožja v pruski provinciji Rheinland.

² Nenormalen = nepravilen.

vse mogoče bolezni. Toda enake izkopine l. 1887. pri Namurju¹ in pozneje pri Krapini² so dokazale mnenje prvih in popolnoma osmešile Virchovo trditev.

Človek ledene dobe si je znal pripravljati že najpriprostejše orodje kljub temu, da je bil še tako nizko razvit. Nehote se nam tu vrine vprašanje: Kako nizko razvit je moral biti človek, še predno si je znal pripravljati orodje? To uganko nam je deloma zopet pojasnila paleontologija.

Leta 1891. je izkopal na otoku Javi — ki je znan radi pogostih vulkanskih izbruhov — ob reki Bengawan v kraju Trinil zdravik *Dubois* v lavi³ poleg kosti raznovrstnih sesalcev, ki so živeli v terciarni dobi, črepinjo, stegnenico in dva kočnjaka čudnega bitja, katero je živelo gotovo v tej dobi in je poginilo pri vulkanskem izbruhu.

Črepinja je bila ploščata, brez čela; očesne kosti nenavadno močne, senci zoženi. Vsebina možganske skledice je znašala 1000 cm³, nekako sredina med vsebino sedaj živeče gorile in najnižjega Avstralca. V vsem se pa zelo približuje črepinji neandertalskega človeka; na drugi strani je zopet tako podobna opičji, da celo lahko imenujemo dotično opico, ki ima enako črepinjo. Ta opica je gibbon, ki živi — seveda mnogo manjša vrsta — še dandanes v južni

¹ Namur, glavno mesto istoimenske belgijske provincije.

² Krapina, trg in znamenito kopališče na Hrvaškem.

³ Lava = raztopljeno kamenje in rude, katere bruha ognjeniki.

Aziji in pripada skupini človeških opic. Stegnenica priča, da je to bitje hodilo pokonci, in tudi kočnjaka sta popolnoma enaka človeškim, oziroma opičjim.

Ta najdba je nemalo presenetila učenjake in vzbudila v njih različna mnenja. Nekaj naravoslovcev, kakor Cope, Allen, Cunningham, so brez omarhovanja trdili, da so to človeške kosti; drugi (Virchov i. dr.) so jih imeli za kosti terciarnega gibona, ki je bil enak v velikosti človeku. Tretja stranka (Marsh . . .) je zastopala trditev Duboisa, ki je označil svojo najdbo za prehodno vrsto med opicami in človekom ter jo nazval opičji človek (*pithecoanthropus erectus*). To naziranje si je pridobilo največ pristašev in je tudi sedaj odločilno. Važno je tudi, da so dokazali geologi in paleontologi, da je dotična lava, v katero so bile zasute najdene kosti, iz pliocenske dobe.¹ Vsa ta dejstva nam pričajo, da je moralo živeti v terciarni dobi na zemlji bitje, ki je bilo prehodna vrsta med opicami in človekom. Že v prvi izdaji svoje knjige „*Natürliche Schöpfungsgeschichte*“ je postavil *Ernest Haeckel* hipotezo o *pithecoanthropu*. In to hipotezo je potrdila najdba l. 1891. Naravoslovcem se je torej posrečilo najti bitje, v katerem se nahajajo prvi znaki človeka, katerega pa ne morejo uvrstiti niti med ljudi, niti med opice.

*

¹ Pliocenska doba; znameniti geolog Lyell je razdelil terciarno formacijo v tri dele: v enocensko, miocensko in pliocensko dobo. Vse tri besede so vzete iz grščine.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

V boju za verstvo.

(Konec.)

Katolicizem sam se je nasproti protestantizmu in kmalu tudi nasproti svetovnemu nazoru vede, modroslovja ter nasproti modernemu političnemu in socialnemu stremljenju koncentriral in obstal v popolni negaciji; katolicizem je od Tridentina¹ teoretično in praktično v defenzivi,² ki jo glavno vodi jezuitizem, zastonj se trudeč za rekatolicizacijo, t. j. za to, da bi se uvedla zopet srednjeveška teokracija.

Protestantizem je novemu nazoru o svetu in novemu političnemu redu bolj naklonjen, toda s svojo ortodoksnostjo in cerkveno organizacijo postaja tudi on nazadnjaški, protireformacijski. Tudi protestantizem si je razvil — vzporedno s katoliškim — svoj jezuitizem s podobnim profinaprednim in protikulturnim namenom. Tako si moremo razlagati, da se v katoliških deželah novi red radikalnejše uvaja nego v protestantskih deželah.

Cerkev in bogoslovje se nista mogli vzdržati nasproti moderni vedi, filozofiji, umetnosti in politiki. Popolnoma jasno se kaže ta prelom že v XVIII. stoletju v dobi prosvetljenosti in humanizma;³ politična revolucija (francoska in dr.) ta prelom dovršuje.

Dandanes sta katolicizem (velja tudi za pravoslavje) in protestantizem (orto-

doksn) teoretično in praktično, npravno in socialno premagana; oficiele krščanske cerkve že nimajo v ničemur kulturnega vodstva (niti v filantropiji že ne!).

Protestantizem se je tuintam razvil do unitarstva¹, do t. zv. svobodnih cerkva, toda to so teoretično in praktično slabi poskusi; o t. zv. reformnem katolicizmu se resno ne da niti govoriti. Vsi ti poskusi v bistvu ostajajo na starem temelju, njih voditelji izpuščajo dele starega, ne morejo se pa postaviti na novo stališče, ne morejo versko ustvarjati. To velja tudi o t. zv. naprednem protestantskem bogoslovju, ki je preveč bogoslovno, malo versko ustvarjajoče.

Teoretični in npravni položaj je pri takih razmerah žalosten: cerkve zadovoljujejo danes s svojim nazorom in redom komaj otroke — vsak le nekoliko misleč in odločen človek nujno prihaja s cerkvijo teoretično in praktično navzkriž. Najbolj žalosten sad tega položaja je npravni in verski indiferentizem² ter jezuitizem, jezuitizem v teoriji in praksi, jezuitizem v tisočeri razlikah od Loyole³ preko Liguorija⁴ do „modernega“ bogoslovja in „reformistov“.

Razširjeni skepticizem⁵ ni za verski razvoj tako poguben kot indiferentizem

¹ Unitarstvo = krščanska cerkev, ki ne veruje v sv. trojico.

² Indiferentizem = brezbržnost, mlačnost, malomarnost.

³ Ignacij Loyola (1491 do 1556), ustanovitelj jezuitskega reda.

⁴ Alfonz Liguori (1696 do 1787), cerkveni učenik in ustanovitelj reda redemptoristov (red najsvetejšega odrešenika).

⁵ Skepticizem = dvomljivost; skeptičen = kdor dvomi.

¹ V Tridentu na južnem Tirolskem je bil od 1545. do 1563. leta splošni cerkveni zbor ali koncil, ki je določil temeljne nauke katoliške cerkve nasproti protestantizmu.

² Defenziva = obramba nasproti ofenzivi = napad.

³ Humanizem od humanitas = človekoljubje.

— marsikdo, ki si sam domišlja, da je že premagal verstvo in da je brezbožnik, ima več verstva in višjega verstva nego marsikateri vernik. Cerkvenost in njena vera je mnogokrat najhujši verski indiferentizem.

Iz te krize si pomagamo le z jasnostjo in odkritostjo nasproti sebi in bližnjim. Ako bi to ne bilo prežalostno, bilo bi smešno — družba vzdržuje na državne stroške npravno in versko organizacijo, a v njene temelje ne veruje in njenih predpisov ne izpolnjuje. K onim, ki ne verujejo in ne izpolnjujejo, spadajo seveda tudi ti, ki cerkev vzdržujejo, predstavljajo in vodijo; cerkve same se že davno zadovoljujejo z matičnim krščanstvom,¹ služeč svojim bogatim in mogočnim članom. Politični liberalizem² je že davno sistem verskega indiferentizma, prekašajoč hierarhijo v kultu³ zlatega teleta.

Versko krizo čutimo vsi, čeprav jo še malo razumemo. Eni opazujejo le politično stran, propadajoči monarhični⁴ aristokratizem, drugi se boje za svoje zlato in da bi izginila gospodarska sužnost; mnogi čutijo tudi versko revolucijo, toda zopet si jo neenako razlagajo. Enim izginja svet, drugim umira bog, misli razburja obupavanje ali pa velikanska trenutna smelost. Mnogo zanikavanja — smrt.

Na prestolih in na zlatu ne počiva večno življenje. Ne izginja svet, ne

¹ Matično krščanstvo = krščanstvo, ki je le v matici, to je: v krstni knjigi.

² Liberalizem = svobodomiselnost.

³ Kult = bogočastje, bogoslužba.

⁴ Monarhija = država, v kateri vladajo vladarji (cesarji, kralji itd.) po dedni pravici ves čas svojega življenja; odtod monarhičen.

umira bog, ne rodi se nadčlovek, mnogo, mnogo več se godi: probuja se človek. Glej človek — zavedni človek!

Verska kriza se pojavlja v tem, da padata stari red in uredba; toda ta stari red in uredba se morata odstraniti in nadomestiti z novim in popolnejšim redom in uredbo.

Verska kriza pa se tudi pojavlja mnogo intenzivneje¹ v tej časovni občutljivosti, v duševnem nemiru, v nervoznosti,² psihozi,³ pesimizmu,⁴ samomorstvu. To je globoka kriza, objemajoča vso dušo — dejanski prelom starega sveta.

Verstvo ali nihilizem — to je krvava disjunkcija⁵ naše dobe.

To krizo more premagati le verstvo, poduševljeno verstvo, resnično in višje verstvo. Doslej so imeli ljudje verstvo le za praznik, za trenotek; moderna duša se bojuje za stalno versko občutje, ki se bo izkazovalo vselej, povsod in v vseh okolnostih krepkega življenja.

Da se ruši stari svet, vzrok temu ni samo revolucijsko stremljenje modernega človeka, ampak tudi — in zlasti to — kvietistični⁶ nazor in red starega in zastarelega človeka.

Vsi poskusi vzdržati stari nazor in red so brezuspešni. Starega sveta ni udržalo niti cerkveno niti politično nasilje, ne udrži ga niti protireformacijski jezuitizem niti bogoslovni jezuitizem

¹ Intenziven = jak, močen, krepak.

² Nervoznost = razdražljivost, občutljivost.

³ Psihoza = otemnelost uma.

⁴ Pesimizem = nagnenje videti na svetu le slabo; odtod pesimist in pesimističen.

⁵ Disjunkcija = odločitev.

⁶ Kvietizem = neka mistična (glej razlago te besede str. 36) smer rimsko-katoliške cerkve v sedemnajstem stoletju; odtod kvietičen.

t. zv. modernega bogoslovja, ki razvaline ortodoksosti zakriva s svojimi besednimi razlagami.

Verska revolucija, ki jo je začela reformacija, okrepila politična in socialna revolucija ter dovršila znanstvena, modroslovna in umetniška revolucija osemnajstega in devetnajstega stoletja, se ne da ustaviti, ampak se mora dokončati in organsko¹ premagati. Mitični nazor o svetu in na njegovi podlagi ustanovljeni družabni red se ruši in ruši se korenito.

Na pomen naše dobe v zgodovinski perspektivi² se moramo namreč ozirati tako: Stari vek je kulturna zgodovinska celota od začetka razvoja preko klasičnih narodov³ in srednji vek do 12. — 14. stoletja. Tu začenja prehod, ki dosega v 18. in 19. stoletju svojo največjo jakost in splošnost. Novo dobo imamo torej šele od 18. stoletja, od 12. do 14. stoletja je prehodna doba, srednji vek je del stare dobe, versko in splošno kulturno.

Da nastaja nova doba, to moramo spoznavati, čutiti, zavedati se tega. Novost si zagotovimo s tem zavedanjem in s krepkim stremljenjem, da se povzdignemo nad starejšo dobo. Zavedno se moramo razvijati in napredovati nad starim, sploh moremo napredovati le zavedno. Zlasti npravno in versko. Ne zadošča, ako odstranjujemo le stare nedostatke in utrjujemo, kar smo podedovali pravega in krasnega, npravni in

¹ Organičen = učenjen, enoten, v zvezi s prejšnjim.

² Perspektiva = razgled.

³ Klasična naroda imenujemo Grke in Rimljane, ker je oblika njih umetnosti vzorna ali klasična.

verski razvoj in napredek postaja stvarjanje novega, višjega življenja („Preporod“). Intenzivno učenje zgodovine in utrjevanje zgodovinskega zmisla, ki označuje ravno novo dobo, vodi dosledno npravno in versko do stvarjanja in ustvaritve novega duševnega življenja.

Današnja verska kriza izvira glavno iz nasilja in jezuitizma, ki vzdržuje, kar se ne dá vzdržati; ta jezuitizem mnogokrat vara samega sebe, toda zavednemu nasilju in rimskemu jezuitizmu pomaga pravzaprav tudi mirni in nezavedni jezuitizem v raznih oblikah renesanjskega¹ diletantizma,² historicizma,³ reformnega katolicizma, naprednega bogoslovja itd.

Današnja verska kriza izvira iz laži, versko vprašanje je danes predvsem vprašanje poštenosti.

Gotovo nima vsak človek enakega zmisla za verstvo kakor imamo različne darove za znanost, umetnost itd.; svoboda vesti provzroči, da si ne bodo ljudje verstva izmišljevali, kupčija z vestjo preneha.

„Ljudstvo potrebuje verstva“, v tej in podobni obliki dandanes največkrat slišimo ugovore ne le politikov, ampak tudi bogoslovcev in praktičnih duhovnikov.

Ljudstvo potrebuje verstva, toda potrebuješ ga tudi ti in zlasti ti — ljudstvo bo imelo verstvo, ako ga boš imel ti in ti, mi vsi. Ljudstvo potrebuje res-

¹ Ernst Renan (1823—1892), francoski jezikoslovec in bogoslovni pisatelj

² Diletantizem = ako se peča kdo z znanostjo ali umetnostjo ne kot strokovnjak, ampak samo za kratek čas; odtod diletant in diletantski.

³ Historicizem = pretirano upoštevanje in naglaševanje preteklosti.

nice in poštenosti in zato bodi vsak predvsem pošten nasproti samemu sebi.

Za mislečega in zavednega duhovnika je seveda dandanes položaj težek. Malokateri duhovnik se zaveda, kako težko službo ima, kako težko je njegovo stališče nasproti cerkvenosti, da namreč duhovništvo antropomorfičnega in sociomorfičnega verstva samo po sebi vodi do varanja samega sebe, do neodkritosrčnosti, hinavščine, avgurstva.¹ Ako je to veljalo za čase, ko je bila cerkev trdna in krepka, tem bolj to velja dandanes, ko je cerkev versko in нравno slaba. Žalostno je, toda moramo to reči: resno vprašanje duhovnikov je dandanes že v ogromni večini slučajev vprašanje obrti, kruha, nič več.

Tudi napredni duhovniki ne umevajo zgodovinskega razvoja, da postaja vsa družba, vse kulturne sile in tudi verstvo neodvisno od cerkve. Pozitivni

¹ Avgurstvo = vedeževalstvo (avgur = vedeževalec).

verski razvoj že zdavnaj vodijo posvetnjaki; bogoslovje in ravno napredno bogoslovje živi v spominih, v zgodovini, zapleteno v preteklost. Verstvo živi v sedanjosti in prihodnosti.

Verska kriza v našem narodu je značilna vsled tega, ker smo kot narod začeli cerkveno in versko revolucijo, toda svoje narodne verske naloge nismo dovršili, marveč jo naravnost opustili. Pošteni Čeh, zavedni Čeh se ne more zadovoljiti s protireformacijskim katolicizmom niti se ustaviti pri ortodoksнем protestantizmu, marveč bode deloval za verski preporod v smeri naše reformacije, zlasti Bratovstva, v duhu stremljenj najnaprednejših in najbolj duševnih novih ljudi. In zlasti ravno mi Čehi imamo nalogo delovati za pozitivni verski razvoj, nikakor ne samo za negativni.

Z dovoljenjem pisatelja in založnika poslovenil in opombe dodal

Dr. L.

Pregled.

Politika.

Prizadevanju slovenskega organiziranega delavstva v Ljubljani se je posrečilo izposlovati razširjenje volilne pravice za *ljubljski občinski svet*. Kakor je dejal župan Hribar delavski deputaciji in tudi pri javni seji občinskega sveta, predloži na jesen načrt volilne preosnove, po kateri bi se sklenil četrti volilni razred, namenjen le volilcem-delavcem. Ni to sicer že vzor volilne pravice, ki jo zahteva nova doba, vendar pa je korak na potu do

končnega namena, ki je in ostane: splošna volilna pravica v vse postavo-dajalne zборе. Kakšni možje še sedé v ljubljanskem občinskem svetu, je pokazal podžupan dr. vitez Bleiweis-Trsteniški, sin „očeta slovenskega naroda“. Pri zahtevi, da se vsled prenapolnjenja razširi višja dekliška šola, je govoril dr. vitez Bleiweis proti razširjenju in priporočal, naj se strožje postopa pri vzprejemu, ker zavod ni za to, da bi ga obiskovale deklice nižjih stanov. Sicer sta to mnenje, kakor bi bila višja

omika le predpravica imovitejših meščanskih deklic, takoj zavrnila župan Hribar in občinski svetnik dr. Triller, vendar je značilno, da more biti doktor Bleiweis, po zaslugi svojega očeta „vitez Trsteniški“, predsednik izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke. Ali ni to že vendar malo zastarelliberalizem?

Umril je v Novem mestu slovenski pisatelj *Janez Trdina*, profesor v pokoju. Bil je izvrsten zgodovinar, ki nam je spisal v naprednem duhu „Zgodovino slovenskega naroda“, prvo in edino delo te vrste. Med njegovimi pripovednimi spisi so najbolj znani „Bahovi huzarji in Iliri“, kjer opisuje spomine iz svoje profesorske službe na Hrvaškem, ter „Bajke in povesti o Gorjancih“. Trdina je bil kremenit značaj, mož naprednega mišljenja, zato ga je poslala vlada v pokoj z neznatno pokojnino. Ob času slovenskega preporoda je bil v najlepšem pomenu besede buditelj svojega naroda, ki se je zanj potegoval, trudil in trpel. Današnjih slavljencev njegovih, ki občudujejo jezik v njegovih spisih, njegov pripovedniški talent — koliko jih bo, ki ga bodo posnemali v njegovem značaju? Trdina je bil eden naših najboljših mož ne samo v besedi, ampak tudi v dejanju.

Zasedanje *državnega zbora* je končano. Z uspehom more biti zadovoljna le vlada, ki so se ji dovolile t. zv. državne potrebe, dočim narodi čakajo izpolnjenja ljudskih potreb (delavsko zavarovanje za starost in onemoglost, volilna preosnova itd.). Za take potrebe se nič ne mudi, za to ni časa, ni denarja, ni umevanja. Kako nezmožen je dosedanji parlament za reševanje dalekosežnih vprašanj, ki globoko segajo v

življenje narodov, je pokazal Derschattov odsek, ustanovljen z velikim hrupom v ta namen, da proučuje avstrijsko-ogrsko razmerje. Ta odsek, ki naj bi bil stražnik avstrijske polovice nasproti zahtevam Ogrov, se ni mogel ojunčiti in povzpeti do jasnega in odločnega koraka, ki bi povedal enkrat, kaj hočemo, marveč se je moral raziti, ker ni bilo ljudi, ki bi mu dali življensko silo. Varovanje avstrijskih koristi prepušča naš parlament vladi, ki ni izšla iz parlamenta, marveč iz uradništva. Čemu ves ta vik in krik, ta hrup in ropot, te pretnje in grožnje, ko besedam ne sledé dejanja? Kakó si je ob rojstvu Derschattovega odseka zavihaval avstrijski parlament rokave, kazoč svojo bojaželjnost! In sedaj se pohlevno izroča v varstvo uradniški vladi. Dualizem — to je skala, ob katero se meščanski naš politik zaman zaletava. Kvečjemu se povzpne do velikih besed, ki bi naj menda nadomeščale notranjo moč, iz katere se porajajo dejanja. Nasproti temu pa zadbivajo stvari na Ogrskem vedno resnejše lice. Fejervaryjevo ministerstvo je dobilo v obeh zbornicah ogrskega državnega zbora nezaupnico, združena opozicija mu zaradi tega odreka ustavnost in izvaja iz tega tudi posledice: županije ali komitati in svobodna mesta ustavljajo nabiranje vojakov in pobiranje davkov. Brez ljudskih potreb ni državnih potreb — to bi moralo biti geslo tudi pri nas.

Predlog zaradi ustanovitve laške fakultete v Roveredu se je sprejel v proračunskem odseku. Italijanska javnost odklanja vseučilišče, ako ne bo v Trstu. Slovenska javnost pa se zadovoljuje z izjavo naučnega ministra, ki

je v proračunskem odseku povedal, da vlada priznava upravičenost slovenske želje po vseučilišču in da začne s potrebnimi poizvedbami. To je vse, kar smo dosegli v šolskem vprašanju! Naši poslanci so zamudili to ugodno priliko, da bi nam bili izposlovali vsaj slovenskih ljudskih in srednjih šol, za katere menda vendar ne bi bilo treba vladi še kakšnih posebnih poizvedb in priprav. Prav po otročje so se rajši prepirali med seboj, kdo je pokvaril akcijo za slovensko vseučilišče, ali klerikalci ali liberalci, in pri tem odšli praznih rok, kakor je bilo že naprej pričakovati od ljudi, ki ne vidijo preko svoje „Kirchturmpolitik“. Kar se tiče takojšnje ustanovitve slovenskega ali pa laškega vseučilišča, ni mogoča primera: za Italijane so takoj dani vsi pogoji, za nas je treba te popolagoma šele ustvarjati. Vse kaj drugega pa je z ljudskimi in srednjimi šolami. Ljudske šole, ki jih še nimamo povsod, se morejo ustanoviti brez vsega proučavanja in za srednje šole smo že tudi zreli. To bi bila obenem tudi priprava za slovensko vseučilišče. Tu bi bilo treba krepko zastaviti in pridobiti naklonjenosti in podpore pri zaveznikih, da bi bili dosegli vsaj najvažnejšo postojanko na potu do končnega namena, če že ni bilo mogoče, da bi bili dospeli do namena samega. Vsega tega ni bilo, pač pa so zopet naši poslanci (poslanec Robič v proračunskem odseku) prodajali svojo lojalnost kot razlog, da nas je vlada dolžna upoštevati za to z ustanovitvijo pravniške fakultete v Ljubljani, na drugi strani pa so zopet s prstom kazali na laško iridento (poslanec Plantan v svojem državnozbornem govoru za slovensko vseučilišče). Ne,

tako ne delajo možje, tako ne delajo narodi, ki se zavedajo samega sebe, to je ravnanje suženjske narave. In dokler ne prerodimo samega sebe, dokler se ne otresemo svojega črtomirstva, kakor je to potezo našega značaja imenoval Zupančič, dotlej nam ni pomoči, dotlej bomo vedno „podlaga tujčevi peti“.

Volilno pravico za češki deželni zbor hoče Gautscheva vlada na ta način urediti, da bi po vzorcu državnozbornske pete kurije dosedanjim privilegiranim deželnozbornskim kurijam dodala še peto, splošno volilno kurijo z 18 poslanci. Proti tej nakani je češko in nemško socialnodemokratsko delavstvo odločno in solidarno protestiralo pri deželni konferenciji v Pragi dne 22. in 23. julija ob navzočnosti 541 odposlancev (304 čeških in 237 nemških). Ta velelepi delavski parlament je soglasno sklenil svoj boj za splošno volilno pravico nadaljevati z najstrožjimi sredstvi brez ozira na žrtve, ki jih utegne zahtevati ta borba ljudstva za politične pravice. Shod je obenem soglasno izrekel svojo solidarnost z ruskimi in poljskimi revolucionarji.

Papež je razveljavil dosedanjo naredbo, po kateri je bilo prepovedano italijanskim katoličanom udeleževati se političnega življenja, in pozval svoje italijanske vernike, da se pridno pripravljajo za volitve. S tem se začenjajo v Italiji novi politični boji.

Rusko-japonska vojna se morebiti vendar slej ali prej neha. Po posredovanju Roosevelta, predsednika Združenih držav ameriških, se prično pogajanja. Povod je bil velikanski poraz v Korejski ožini, kjer je bilo uničeno rusko ladjevje. Zunanji neuspeli na suhem in na morju

kakor tudi notranji nemiri, ki naprej in naprej majejo stebre ruskega absolutizma, pa bodo imeli to dobro posledico, da dobi Rusko ustavno vlado. Kakšna naj bo ta ustavna vlada, o tem seveda še ni jasnosti. Načrtu, ki ga je izdelal minister Bulygin, so se uprli zastopniki plemstva in meščanstva na svojem zborovanju v Moskvi, zahtevajoč splošno volilno pravico brez razlike vere, narodnosti in spola. Car omahuje. r.

Gospodarstvo.

Vipavska železnica Gorica-Ajdovščina je imela občni zbor. Obratni dohodki so bili izkazani s 148.760 K, stroški pa s 122.248 K, tako da družba, koje last je ta proga, razpolaga s svoto 26.511 K. Ker pa je za prioritete potrebna svota 128.244 K, mora še država doplačati garancijsko svoto 101.732 K.

Na Slovenskem so se svoje dni priporočale t. zv. *šolske hranilnice*, češ, da se šolska deca navadi že v rani mladosti varčevati. V časopisu *Zájmy záloženské* pravi neki češki pedagog, da ima o takih hranilnicah jako slabo mnenje, češ, otroci tekmujejo res med seboj v nalaganju denarja, toda le prepogosto je ta denar doma ali drugod izmaknjen; pa tudi socialna, razredna nasprotja se vceplajo učencem.

Avstrijski sladkorni konsument je za 67·8% na slabšem od nemškega. Kajti meterski stot rafinade loko Magdeburg velja 55·72 K, loko Praga pa 71·25 K, tako da avstrijski konsument že en gros za 27·8% dražje plača sladkor nego nemški; če pa še pomislimo, da se z nemškim denarjem za 40% več nakupi, nego z avstrijskim, tedaj dobimo 67·8%. Za Avstrijo je to le slabo spričevalo.

Za Kitajsko nameravajo ustanoviti *avstrijsko kolonialno banko*, ki bi pa delovala tudi v Japonski, Indiji itd. Namen bi ji bil, podpirati avstrijsko trgovino in financirati velika podjetja. Začetni kapital bi znašal 8 mil. kron, od katerih bi udeleženci na Kitajskem dali 3 mil. Od vlade se zahteva, da bi ta banka bila 15 let prosta davkov in da bi jo vlada še podpirala z znatnim letnim prispevkom. Temu projektu pa se ustavljajo avstrijski trgovci na Kitajskem in Japonskem, češ, Avstrija tod ne pomenja ničesar v primeri z angleškim, ameriškim in nemškim kapitalom. Fiasko da bil neizogiben . . .

Na Dunaju izhaja „*Avstrijski eksport*“ s podporo vnanjega in trgovinskega ministerstva. Pošilja se brezplačno inozemskim odjemalcem avstrijskega blaga. Obsega informativne članke o avstrijskih izvoznih obrtih. Pošilja se v Nemčijo, Anglijo, Italijo in Španijo. Za Balkan in za ruske odjemalce se ne zmeni, ko vendar avstrijska industrija skoro ne more več drugod konkurirati! D.

Socializem.

Parade in procesije — politično sredstvo. Slovenski krščanski socialisti so imeli pretekli mesec pri Devici Mariji v Polju zborovanje svojih društev povodom blagoslovljenja zastave nekega ondodnega katoliškega društva. To zborovanje je bilo zelo zanimivo. Zanimivo zato, ker se je lahko pregledalo notranje stanje slovenske krščanske socialne organizacije. Kar je na Slovenskem krščansko-socialnega, se je zbralo tu in prav fino se je lahko razločevalo tudi tiste konservativno-katoliške elemente, ki so prišli k paradi radi „kato-

liškega duha“, ki edini danes tvori in vzdržuje krščansko socialstvo, splav tiste politike, ki jo je pred leti pričel dr. Krek na Slovenskem in radi katere se je zameril katoliškimi konservativcem. Kdor je bral poročila tega zborovanja, je moral zapaziti stari obesek, na novo prebarvan sicer, obesek, ki se najkrasneje zrcali v banalnem geslu „očeta Slovencev“ dr. Bleiweisa: Vse za vero, dom, cesarja! Temu pa se logično pridružuje še popolna *neenotnost* organizacije takozv. „Krščansko-socialne zveze“. Tu najdeš vse: Bralna, pevska, tamburaška, delavska strokovna društva. Vsako društvo ima drugačna pravila, drugačne namene; dve si nista enaki — vsa pa so edina v tem: delati klerikalno propagando med slovenskim ljudstvom. Prevladoval je kmetški živelj, in industrijalnega ter mestnega delavstva je bilo poleg tako malo, da ne pride niti v poštev. Voditelji gibanja so izključno *duhovniki*. Predavanja o zavarovanju delavstva za starost in onemoglost ter o antialkoholičnem gibanju so bila izključno akademičnega značaja. Lahko se reče, da ljudstvo, ki bi se poganjalo za svoje zavarovanje, pa ne bi zinilo nobene besedice o nepotrebnem *zvišanju duhovniških plač*, ni zavedno ali pa večina ni resnično interesirana na ljudskem zavarovanju. To tudi potrjuje dejstvo o naravnost minimalni in pomanjkljivi krščanski strokovni organizaciji industrijalnega delavstva, ki kljub vsem naporom ne more naprej. Tu se je pokazalo, kako resnična so bila naša izvajanja glede *krščanske* strokovne organizacije delavstva. Započeli so naravnost blazno podjetje. Upajo ustanoviti *strokovne zveze za avstrijske delavce*.

Njih snovatelji vedo, da se je temu le smejeti, zakaj *avstrijskih* delavcev ne bodo naši krščanski socialisti nikoli organizovali. To je očitno le slepilo. — Sploh je to zborovanje le dokazalo, da je slovenska krščanska socialna organizacija zidana na pesku. Samo naudušenje in malenkostno koristolovstvo, ki se jima še pridružuje kulturna zaostalost in nezavednost, še drži pokonci ta dr. Krekov splav. Zunaj je blešč, zastave in cerkvena bandera, znotraj je prazno. Strašno suho duševno življenje živi ta „organizacija“, ki ni iskric razredne zavesti v njej. S paradami se sicer tudi agituje — uspešno ali brezuspešno, to je vprašanje, ki ga naj rešijo slovenski krščansko-socialni politični simulantje in humoristi. — Prav navadna komedija je bila. Na pol cerkvena, na pol politična. Resnega ni bilo na stvari prav nič. —

Holandsko. V Haagu je zboroval aprila meseca letni zbor holandske socialne demokracije. Tudi preteklo leto je izkazalo znaten napredek. Stranka se je pomnožila za nekaj *oddelkov*, in sicer je poskočilo število od 124 na 137, ki štejejo skupno 6100 članov. Dohodki so se pomnožili od 8347 na 8449 frankov. Obligatoričnih članskih prispevkov je bilo v prošlem letu več za 704 frankov, pa tudi izdatkov je bilo za 500 frankov več nego lansko leto. Na zboru se je grajalo, da delegacija stranke ni glasovala na kongresu v Amsterdamu za draždansko (marksistično) resolucijo. Poslanec Troelstra je poročal o volitvah v juniju. Zanimiva je tozadevna resolucija. Pravi namreč, da bo stranka podpirala pri ožjih volitvah samo one kandidate, ki se za-

vežejo delati za splošno volilno pravico. Končno se je našla tudi večina za resolucijo, ki pravi, da je postala potreba v principlnih točkah spremeniti strankin program. V juniju so res dosegli svoj namen in vrgli klerikalno ministerstvo.

Japonski socialisti so neumorno na delu, četudi zmagonosna vojna zelo otežkočuje njihovo propagandistično delo. Število agitačnih shodov se zelo množi in pri prihodnjih volitvah v tokijski mestni svet bo postavljen za kandidata sodrug Kinoshita. Seveda ni upanja na zmago. Tokio ima 1,800.000 prebivalcev in od teh jih ima volilno pravico le 16.500. Vidi se, da si zna japonska buržoazija volilni aparat prav tako dobro prikrojiti kakor evropska. Japonski socialisti imajo en političen list in eno revijo „Chokugen“, ki baje izhaja že tedensko.

Socialistični tisk. „Sächsische Arbeiterzeitung“ je imela v preteklem poslovnem letu skupno s svojo tiskarno *dobička* 27.500 mark, vkljub temu, da so mnogo stala razna popravila in so znašali razni sodni stroški ter kazni 6000 mark. Ta časopis ima 24.000 naročnikov, katerim se pridružuje še 12.000 naročnikov tednika „Kopfblatt“, ki prinaša le ponatiske in je namenjen enemu okraju samo. — Po Spodnjem Avstrijskem razširjena „Volkstribüne“ izkazuje istotako lep napredek. Ta list je izhajal l. 1901. v 24.800 izvodih; to število je naraslo l. 1903. na 42.500 in nedavno je dosegel list 49.000 izvodov. Tudi dunajska „Arbeiterzeitung“ je pomnožila število svojih odjemalcev za 5000. Te številke so zelo značilne. Iz njih se vidi, kako važno se zdi nemškemu delavcu časopisje in s kako eneržijo

podpira in dela za svoje glasilo. V tem oziru se slovenski delavci pač ne morejo meriti s svojimi nemškimi, laškimi in francoskimi tovariši. Pri nas se delavec še ne zaveda — in teh je tudi v socialni demokraciji še precej — da je dandanes časopis eno najboljših in najkoristnejših sredstev v boju za delavske pravice.

Maja meseca je zboroval v Trstu kongres slovenskih, nemških, čeških, italijanskih in ogrskih socialistov, ki je razpravljal o preteči vojni med Avstrijo in Italijo. Italijanski poslanci so se izjavili, da bodo doma storili vse, da se prepreči vojna z Avstrijo; a tudi avstrijski socialisti so energično protestovali proti okupacijskim namenom Avstro-Ogrske. Zelo ostro se je obračal zbor proti laški iredenti v Trstu in Primorju, ker ona izziva vojno. Dr. Adler je izjavil, da kaka resna nevarnost sploh ne preti, ker si bosta obe državi premislili, predno bi prišlo do resnosti. Govoril je tudi zastopnik slovenskih socialnih demokratov, sodrug E. Kristan.

Kongres nemških strokovnih društev v Kölnu je bil impozanten. Zastopnika vlade se letos ni povabilo. Legien je to pojasnil, češ, bilo bi pod častjo nemške strokovne organizacije vabiti na kongres zastopnika vlade, ki prezira organizacijo. Zelo živahna je bila debata pri točki: Podpore za stavkujoče. Sprejel se je predlog, ki daje trdne določbe za nabiranje podpor pri velikih stavkah. Vsi referati in diskusije so bili posvečeni praktičnemu delu, brez naidušenja, hladno bi lahko rekel, a polni resnosti in volje. Končno se je izrekel kongres zelo odločno *proti* generalni stavki. Da dobimo sliko življenja nem-

ških delavskih strokovnih organizacij, naj navedemo *struje* in *število* njih pripadnikov. To je zanimivo tudi radi tega, ker bobnajo pri nas klerikalci neprestano, kako velika je v Nemčiji krščanska delavska strokovna organizacija in kako je socialistična majhna. Imele so članov:

	1903	1904	1904	
			Pristop.	Odstop.
Centralne zveze (social.)	887698	1052108	164410	—
Lokalna društva	17577	20686	3109	—
Hirsch-Dunckerjeve organizac.	110215	111889	1674	—
Krščanske strok. organizacije . .	91440	107556	16116	—
Neodvisne kršč. strok. organ. . .	101177	99928	—	1249
Neodvisna društ.	68724	74458	5734	—

Iz teh števil je videti, kako minimalno in lahko se reče za tamošnje razmere tudi neznatno je število „pravo-

vernih krščanskih“ delavcev. Socialistične centralne zveze so v prošlem letu absolutno napredovale za petkrat več kakor vse ostale. A tudi njih finančno stanje je naravnost sijajno. Skupni dohodki so znašali 20,190.724 mark, stroški pa 16,109.903 mark. V blagajni je ostalo (s prejšnjimi prihranki) 12,813.128. Teh skoraj 13 milijonov mark tvori silo socialistične strokovne organizacije. Med tem pa so imele „pravoverne“ krščanske organizacije dohodkov le 894.517 mark, izdatkov pa 711.700 mark, fonda pa imajo danes 690.374 mark. Lahko se reče, da se v Avstriji socialistična delavska strokovna organizacija še daleč ne more meriti z nemško. A tudi kake pomenljive krščanske strokovne organizacije pri nas sploh ni. To, kar se hoče tako imenovati, so samo brezplodni poskusi.

Abditus.

Kaj se je zgodilo, ko je Leon XIII. prišel v nebesa.

Na prestol pod baldahin v kadila dimu in trobent donenju Leon sede, tolsto stisne roko Piju, (ki stoluje na njegovi levi), pa sprejema rajske deputacije. Pridejo svetnice in svetniki, ki za svoje vlade jih povišal z blaženih na to je dostojanstvo, klanjajo se, zahvaljujejo ga na povišanja nenadnem svojem. In za njimi človek bled pristopi,

na nogah, glej, bosih še obrunke, ran zaceljenih sledi na rokah, v slavlju tem pred prestol plaho stopi: „Dovoljeno bodi mi, Presveti . . . Jaz sem z Nazareta . . .“ in utihne. „Eh“ — dé oni mu skoz nos zateglo, ker pa človek ta le je nebeščan, malo vendar dvigne si sutano, kot na svetu nekdan, bolj mehansko, pomoli mu čreveljček k poljubu.

I. S. Machar.

Mala knjižnica „Naših zapiskov“ št. 3:

Zvišanje duhovniških plač

jih vzame več, jih dobi ceneje.

je izšla in stane po 10 h. Obseza 16 strani osmerke. Kdor

Vse pošiljajte

se naj naslovljajo izključno le: Uredništvo in upravništvo Naših zapiskov v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.

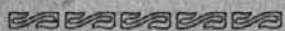
III. letnik. Št. 10 in 11.

Naroča se pri upravnistvu
Naših zapiskov v Ljubljani

Cena 80 h.

Za naročnike 48 h.

NAŠI ZAPISKI PREŠERNOV SPOMENIK

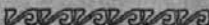
UREDIL

DR. IVAN PRIJATELJ

Vsebina.

Ivan Cankar: Še en simbol.

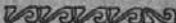
Oton Zupančič: Vis-à-vis.

Dr. Ivan Prijatelj: Prešernov spomenik v Ljubljani.

Intervjuvi z arhitektom *J. Plečnikom*, prof. *Fabianijem*, slovenskim izvršujočim umetnikom, dunajskim kiparjem *X-om*, prof. *Rathauskim*, prof. *Hellmerjem* in prof. *Kundmannom*.

Josip Regali: Zajčev Prešeren kot monument.

Dr. Ivan Prijatelj: Drama Prešernovega duševnega življenja.

Etbín Kristan: Krst pri Savici.

Albin Prepeluh: Prešeren je ljudski pesnik.

Dr. L.: Aforizmi.

Dr. Ivan Prijatelj: Od uredništva.

Tri slike Prešernovega spomenika.

Založili Naši zapiski v Ljubljani.

Natisnil J. Pavliček v Kočevju.

